DYSTOPIOIDEN VAARAT

JUHA RAIPOLA, FT

Mukana Koneen säätiön rahoittamissa hankkeissa:

- *Synkistyvät tulevaisuudenkuvat: dystooppinen fiktio nykykirjallisuudessa*
- *Kertomuksen vaarat: kokemuspuhe, eksemplumin paluu ja aikalaiskriittinen narratologia*

TIETEISFIKTION ROOLI TULEVAISUUDEN ENNAKOINNISSA (BINA & AL. 2016)

1. **Luova panos:** tasapainottaa näyttöön, asiantuntijuuteen ja vuorovaikutukseen perustuvia lähestymistapoja, nostaa esiin niihin sisältymättömiä mahdollisuuksia
2. **Yksityiskohtaisuus:** kytkee oletetut tulevaisuudenmahdollisuudet yksilöiden kokemuksiin
3. **Varoitus:** tunnistaa varoitusmerkkejä, tutkii riskimahdollisuuksia
4. **Reflektointi:** auttaa ymmärtämään kulttuurisia koodeja, arvoja, ideologioita ja tarjoaa niille vaihtoehtoja
5. **Kritiikki:** kohdistaa kritiikkiä yhteiskuntajärjestelmään, valtaan, politiikkaan sekä nostaa esiin eettisiä ongelmia
6. **Osallisuus:** saavuttaa suuria yleisöjä ja osallistaa ihmisiä tulevaisuudenpohdintaan / tarjoaa mahdollisuuden tunnistaa, mitkä kysymykset ja teemat vetoavat suureen yleisöön

DYSTOPIAKERTOMUSTEN RISKEJÄ

- Dystopia: kuvaa epätoivottuja kehityskulkuja, painajaisyhteiskuntia → perustuu ennen kaikkea peloille
- Dystopiakertomusten vyöryn mahdolliset negatiiviset seuraukset:
  - ”Katastrofiporno” vallitsevana tulevaisuudenkuvittelun muotona
  - Toivottomuus / merkityksettömyys / toimijuuden puute
- Laajamittaisten katastrofien tai epäonnistuneiden yhteiskuntajärjestelmien seurauksista helpompi muodostaa kertomuksia kuin niiden estämiseen vaadittavista ratkaisuista
- Käytettävissä olevien kerronnan keinojen rajallisuus: vääristävät tai petollisen yksinkertaiset näkemykset kompleksisista ongelmista, niiden aiheuttajista ja ratkaisuista
  - Kuinka kuvata esim. ilmastonmuutoksen kaltaista abstraktia kysymystä?
  - Ongelmien ratkaisu ei voi olla populaarikulttuurin yksilösankareiden varassa

MAHDOLLISIA TOIMENPITEITÄ

- Dystopioihin liittyvä kriittinen mediakasvatus ja kirjallisuudenopetus
  - Auttaa tunnistamaan dystooppisen fiktion ominaispiirteitä ja rajoitteita sekä vertaamaan niitä muihin tapoihin jäsentää yhteiskunnallista todellisuutta ja tulevaisuuden kehityskulkuja
  - Tarvetta myös dystooppisten kertomusten suhteuttamiselle niin luonnon- kuin ihmistieteelliseenkin tietoon
- Dystooppisen fiktion ja kirjallisuudentutkimuksen metodisen välineistön laajempi hyödyntäminen osana skenaarioajattelua ja sen pohjalta tehtävää päätöksentekoa
  - Fiktiota mahdollista hyödyntää osana tulevaisuudenmahdollisuuksien pohdintaa
  - Vaatii kuitenkin dystooppisen fiktion sekä yleisemmin kertomusmuodon ja todellisuuden kerronnallisen hahmottamisen rajojen tunnistamista